

دانشگاه آزاد اسلامی

واحد تهران مرکزی
دانشکده اقتصاد و حسابداری

پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد (M.A)
رشته حسابداری

عنوان پایان نامه

بررسی رابطه جو اخلاقی سازمان و تصمیم‌گیری اخلاقی حسابداران

(مطالعه موردی : حسابداران شرکت ملی پالایش و پخش فرآورده‌های نفتی ایران و شرکت‌های تابعه در تهران)

استاد راهنما

دکتر فرزانه حیدرپور

استاد مشاور

دکتر امیررضا کیقبادی

پژوهشگر

زهرا طاهری

تابستان ۱۳۸۹

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

تقديم به:

حضرت ابا الاحرار

حسين بن علي (عليه السلام)

تقدیر و تشکر

اکنون که با لطف و عنایت حضرت حق، نگارش این پایان‌نامه به اتمام رسیده است بر خود لازم می‌دانم که به رسم ادب از کسانی که در این راه مرا یاری رسانده‌اند تشکر نمایم.

از استاد ارجمندم سرکار خانم دکتر حیدرپور که با دقت نظر در انجام پایان‌نامه استاد راهنمایم بوده‌اند کمال قدردانی و تشکر را دارم.

از استاد معزز مشاور جناب آقای دکتر کیقبادی که با توصیه‌های ارزشمند و راهگشایشان روشنگر راهم بوده‌اند تشکر می‌نمایم.

از استاد محترم داور سرکار خانم دکتر جهانشاد که زحمت مطالعه و داوری را تقبل نمودند سپاسگزارم. هم‌چنین لازم می‌دانم از پدر دلسوزم آقای نصراله طاهری و مادر فداکارم خانم صدیقه برمایون، که همواره در طول دوران تحصیل مشوق و یاریگرم بوده‌اند تشکر نمایم.

در نهایت از همسر عزیزم جناب آقای مرتضی گودرزی که در انجام این پایان‌نامه کمک شایانی داده‌اند تشکری خالصانه دارم.

تعهد نامه اصالت پایان نامه کارشناسی ارشد

اینجانب زهره طاهری دانش آموخته مقطع کارشناسی ارشد ناپیوسته به شماره دانشجویی ۸۶۰۰۱۴۲۸۰۰۰

در رشته حسابداری که در تاریخ ۸۹/۰۶/۱۵

از پایان نامه خود تحت عنوان :

"بررسی رابطه جو اخلاقی سازمان و تصمیم‌گیری اخلاقی حسابداران"

با کسب نمره ۱۹/۵۰ و درجه عالی دفاع نموده ام بدین وسیله متعهد می‌شوم:

- ۱- این پایان نامه حاصل تحقیق و پژوهش انجام شده توسط اینجانب بوده و در مواردی که از دستاوردهای علمی و پژوهشی دیگران (اعم از پایان‌نامه، کتاب، مقاله و...) استفاده نموده‌ام، مطابق ضوابط و رویه‌های موجود، نام منبع مورد استفاده و سایر مشخصات آن را در فهرست ذکر و درج کرده‌ام.
- ۲- این پایان‌نامه قبلاً برای دریافت هیچ مدرک تحصیلی (هم سطح، پایین تر یا بالاتر) در سایر دانشگاه‌ها و موسسات آموزش عالی ارائه نشده است.
- ۳- چنانچه بعد از فراغت از تحصیل، قصد استفاده و هرگونه بهره‌برداری اعم از چاپ کتاب، ثبت اختراع و ... از این پایان‌نامه داشته باشم، از حوزه معاونت پژوهشی واحد مجوزهای مربوطه را اخذ نمایم.

- ۴- چنانچه در هر مقطع زمانی خلاف موارد فوق ثابت شود، عواقب ناشی از آن را بپذیرم و واحد دانشگاهی مجاز است با اینجانب مطابق ضوابط و مقررات رفتار نموده و در صورت ابطال مدرک تحصیلی‌ام هیچ‌گونه ادعایی نخواهم داشت.

نام و نام خانوادگی: زهره طاهری

تاریخ و امضاء

بسمه تعالی

در تاریخ: ۸۹/۰۶/۱۵

دانشجوی کارشناسی ارشد آقای/خانم زهره طاهری
بحروف نوزده و نیم و با درجه عالی
مورد تصویب قرار گرفت .

از پایان نامه خود دفاع نموده و با نمره ۱۹/۵۰

امضاء استاد راهنما:

۱ - فصل اول: کلیات تحقیق

۲ ۱-۱ مقدمه
۳ ۲-۱ بیان مسأله
۴ ۳-۱ ضرورت تحقیق
۶ ۴-۱ اهداف تحقیق
۶ ۱-۴-۱ هدف اصلی
۶ ۲-۴-۱ اهداف فرعی
۷ ۵-۱ فرضیه‌های تحقیق
۷ ۱-۵-۱ فرضیه اهم
۷ ۲-۵-۱ فرضیه‌های اخص
۷ ۶-۱ متغیرهای تحقیق
۸ ۱-۶-۱ جو اخلاقی
۸ ۲-۶-۱ تصمیم‌گیری اخلاقی
۹ ۷-۱ روش تحقیق
۱۰ ۸-۱ نوع طرح و تحقیق
۱۰ ۹-۱ جامعه آماری تحقیق
۱۱ ۱۰-۱ نمونه آماری تحقیق و روش نمونه‌گیری
۱۱ ۱۱-۱ قلمرو مکانی و زمانی
۱۱ ۱۲-۱ واژه‌های کلیدی تحقیق
۱۱ ۱-۱۲-۱ تعریف واژه‌های کلیدی تحقیق

۲ - فصل دوم: چارچوب نظری و پیشینه تحقیق

۱۴ ۱-۲ مقدمه
۱۵ ۱-۱-۲ اخلاق در لغت
۱۶ ۲-۱-۲ اخلاق در اصطلاح
۱۷ ۳-۱-۲ اخلاق در حکمت
۱۸ ۴-۱-۲ انواع پژوهش‌های اخلاقی
۱۸ ۱-۴-۱-۲ اخلاق توصیفی
۱۹ ۲-۴-۱-۲ اخلاق هنجاری
۲۱ ۳-۴-۱-۲ فرا اخلاق

عنوان

صفحه

۲۲ ۵-۱-۲ فلسفه اخلاق
۲۳ ۶-۱-۲ مسایل فلسفه اخلاق
۲۵ ۷-۱-۲ چرا فلسفه اخلاق را مطالعه می‌کنیم؟
۲۶ ۸-۱-۲ جایگاه تحقیق حاضر در مباحث اخلاقی
۲۷ ۹-۱-۲ اخلاق کسب و کار
۳۴ ۱۰-۱-۲ حسابداری و اخلاق
۳۶ ۱۱-۱-۲ خسارت ناشی از زوال تدریجی اصول اخلاقی
۳۹ ۲-۲ جو اخلاقی
۴۲ ۱-۲-۲ تعریف جو اخلاقی
۴۳ ۲-۲-۲ عوامل تعیین کننده جو اخلاقی
۴۴ ۳-۲-۲ تنوری جو اخلاقی: مدل دو بعدی انواع جو اخلاقی
۴۸ ۴-۲-۲ ابعاد جو اخلاقی
۵۰ ۵-۲-۲ جو اخلاقی و تصمیم‌گیری اخلاقی
۵۲ ۳-۲-۲ تصمیم‌گیری اخلاقی
۵۲ ۱-۳-۲ دوراهی / معمای اخلاقی
۵۳ ۲-۳-۲ استانداردها و معیارهای اخلاقی: تئوری‌های اخلاقی
۵۴ ۱-۲-۳-۲ سودمندگرایی عمومی
۵۷ ۲-۲-۳-۲ مصلحت‌گرایی
۶۰ ۳-۲-۳-۲ وظیفه‌گرایی
۶۲ ۴-۲-۳-۲ دین‌داری
۶۵ ۵-۲-۳-۲ دیدگاه تفسیری
۶۶ ۳-۳-۲ مفهوم تصمیم‌گیری اخلاقی
۶۹ ۴-۳-۲ فرآیند تصمیم‌گیری اخلاقی
۶۹ ۱-۴-۳-۲ شناخت مباحث اخلاقی
۶۹ ۲-۴-۳-۲ قضاوت اخلاقی
۷۰ ۳-۴-۳-۲ ایجاد گرایش اخلاقی
۷۰ ۴-۴-۳-۲ انجام فعل اخلاقی
۷۱ ۵-۳-۲ عوامل موثر بر تصمیم‌گیری اخلاقی
۷۲ ۱-۵-۳-۲ عوامل فردی
۸۲ ۲-۵-۳-۲ عوامل سازمانی
۸۷ ۳-۵-۳-۲ شدت اخلاقی
۸۹ ۴-۲ پیشینه تحقیق
۸۹ ۱-۴-۲ مطالعات داخلی

عنوان

صفحه

۹۰ ۲-۴-۲ مطالعات خارجی

۳- فصل سوم: روش تحقیق

۹۶ ۱-۳ مقدمه

۹۶ ۲-۳ مدل فرآیند تحقیق

۹۷ ۳-۳ روش تحقیق

۹۷ ۱-۳-۳ طبقه‌بندی بر مبنای هدف

۹۸ ۲-۳-۳ طبقه‌بندی بر مبنای نحوه گردآوری داده‌ها

۹۹ ۴-۳ متغیرهای تحقیق

۹۹ ۵-۳ نحوه اندازه‌گیری متغیرها (ابزارهای جمع‌آوری اطلاعات)

۱۰۲ ۶-۳ جامعه و نمونه آماری

۱۰۲ ۷-۳ روش نمونه‌گیری

۱۰۳ ۱-۷-۳ نمونه آماری

۱۰۳ ۸-۳ روش‌های گردآوری اطلاعات

۱۰۴ ۱-۸-۳ روش مشاهده

۱۰۴ ۲-۸-۳ روش مصاحبه

۱۰۵ ۳-۸-۳ روش پرسشنامه

۱۰۶ ۹-۳ روایی و اعتبار پرسشنامه

۱۰۷ ۱۰-۳ پایایی پرسشنامه

۱۰۸ ۱۱-۳ روش‌های تجزیه و تحلیل داده‌ها

۱۰۸ ۱-۱۱-۳ آمار توصیفی

۱۰۸ ۲-۱۱-۳ آمار استنباطی

۱۰۹ ۱-۲-۱۱-۳ آزمون کولموگروف-اسمیرنف

۱۱۰ ۲-۲-۱۱-۳ آزمون کروسکال والیس

۱۱۱ ۳-۲-۱۱-۳ آزمون ویل کاکسون

۱۱۲ ۴-۲-۱۱-۳ آزمون من-ویتنی

۱۱۳ ۵-۲-۱۱-۳ ضریب همبستگی اسپیرمن

۱۱۴ ۱۲-۳ مراحل تفصیلی اجرای تحقیق

۴- فصل چهارم: تجزیه و تحلیل یافته‌های تحقیق

۱۱۷ ۱-۴ مقدمه

۱۱۷ ۲-۴ تجزیه و تحلیل توصیفی داده‌ها

۱۱۷ ۱-۲-۴ بررسی ویژگی‌های جمعیتی پاسخ‌دهندگان

عنوان

صفحه

۱۱۸ ۱-۲-۴ میزان تحصیلات پاسخ دهندگان
۱۱۹ ۲-۲-۴ نوع استخدام پاسخ دهندگان
۱۲۰ ۳-۱-۲-۴ جنسیت پاسخ دهندگان
۱۲۱ ۴-۱-۲-۴ نوع تحصیلات پاسخ دهندگان
۱۲۲ ۵-۱-۲-۴ واحد فعالیت پاسخ دهندگان
۱۲۳ ۶-۱-۲-۴ وضعیت سنی پاسخ دهندگان
۱۲۴ ۳-۴ بررسی فرض نرمال بودن توزیع داده‌ها
۱۲۴ ۱-۳-۴ آزمون کولموگروف - اسمیرنف
۱۲۶ ۲-۳-۴ وضعیت مؤلفه‌های تحقیق در نمونه
۱۲۷ ۴-۴ تحلیل آماری و بررسی فرضیات تحقیق
۱۲۷ ۱-۴-۴ بررسی وضعیت مؤلفه‌های تحقیق
۱۳۱ ۲-۴-۴ بررسی ارتباط مؤلفه‌های «جو اخلاقی» و «تصمیم‌گیری اخلاقی»
۱۳۲ ۱-۲-۴-۴ بررسی فرضیه اصلی: بین مولفه‌های جو اخلاقی و تصمیم‌گیری اخلاقی رابطه وجود دارد
۱۳۳ ۲-۲-۴-۴ بررسی فرضیه فرعی اول: بین جو ابزاری و تصمیم‌گیری اخلاقی رابطه وجود دارد
۱۳۴ ۳-۲-۴-۴ بررسی فرضیه فرعی دوم: بین جو نوع‌دوستی و تصمیم‌گیری اخلاقی رابطه وجود دارد
۱۳۵ ۴-۲-۴-۴ بررسی فرضیه فرعی سوم: بین جو استقلال و تصمیم‌گیری اخلاقی رابطه وجود دارد
۱۳۵ ۵-۲-۴-۴ بررسی فرضیه فرعی چهارم: بین جو قواعد و رویه‌ها و تصمیم‌گیری اخلاقی رابطه وجود دارد
۱۳۶ ۶-۲-۴-۴ بررسی فرضیه فرعی پنجم: بین جو قوانین و کدها و تصمیم‌گیری اخلاقی رابطه وجود دارد
۱۳۷ ۵-۴ یافته‌های جنبی تحقیق
۱۳۷ ۱-۵-۴ بررسی رابطه مولفه‌های جو اخلاقی با مولفه‌های تصمیم‌گیری اخلاقی
۱۳۷ ۱-۱-۵-۴ بین مولفه‌های جو اخلاقی و معیار سودمندگرایی رابطه وجود دارد
۱۳۸ ۲-۱-۵-۴ بین مولفه‌های جو اخلاقی و معیار خودخواهی رابطه وجود دارد
۱۴۰ ۳-۱-۵-۴ بین مولفه‌های جو اخلاقی و معیار دین‌داری رابطه وجود دارد
۱۴۱ ۴-۱-۵-۴ بین مولفه‌های جو اخلاقی و معیار وظیفه‌گرایی رابطه وجود دارد
۱۴۲ ۵-۱-۵-۴ بین مولفه‌های جو اخلاقی و معیار تفسیری رابطه وجود دارد
۱۴۳ ۶-۱-۵-۴ بین مولفه‌های جو اخلاقی و معیار بی‌اعتنایی به اخلاق رابطه وجود دارد
۱۴۴ ۶-۴ وضعیت مؤلفه‌های جو اخلاقی و تصمیم‌گیری اخلاقی با توجه به ویژگی‌های جمعیتی
۱۴۵ ۱-۶-۴ وضعیت مؤلفه‌های جو اخلاقی و تصمیم‌گیری اخلاقی با توجه به جنسیت
۱۴۷ ۲-۶-۴ وضعیت مؤلفه‌های جو اخلاقی و تصمیم‌گیری اخلاقی با توجه به نوع تحصیلات
۱۴۹ ۳-۶-۴ بررسی وضعیت مؤلفه‌های تحقیق با توجه به نوع استخدام
۱۵۴ ۴-۶-۴ بررسی وضعیت مؤلفه‌های تحقیق با توجه به سطح تحصیلات
۱۶۰ ۵-۶-۴ بررسی وضعیت مؤلفه‌های تحقیق با توجه به واحد فعالیت

عنوان

صفحه

۵- فصل پنجم: نتیجه‌گیری و پیشنهادات

۱۶۹ ۱-۵ مقدمه.....
۱۷۰ ۲-۵ نتایج حاصل از تحلیل‌های آمار استنباطی.....
۱۷۰ ۱-۲-۵ نتیجه فرضیه اصلی.....
۱۷۱ ۲-۲-۵ نتایج فرضیه‌های فرعی.....
۱۷۱ ۱-۲-۲-۵ فرضیه فرعی اول.....
۱۷۲ ۲-۲-۲-۵ فرضیه فرعی دوم.....
۱۷۲ ۳-۲-۲-۵ فرضیه فرعی سوم.....
۱۷۳ ۴-۲-۲-۵ فرضیه فرعی چهارم.....
۱۷۴ ۵-۲-۲-۵ فرضیه فرعی پنجم.....
۱۷۴ ۳-۵ پیشنهادات کاربردی تحقیق.....
۱۷۷ ۴-۵ پیشنهادات برای تحقیقات آتی.....
۱۷۸ ۵-۵ مشکلات و محدودیت‌های تحقیق.....

۶- ضمائم

۱۸۱ ضمیمه شماره یک: پرسشنامه‌های جو اخلاقی و تصمیم‌گیری اخلاقی.....
۱۸۵ ضمیمه شماره دو: خروجی داده‌های تحقیق با استفاده از نرم افزار SPSS.....

۷- فهرست منابع

۲۰۴ منابع فارسی.....
۲۰۸ منابع لاتین.....
۲۱۱ چکیده انگلیسی.....

فهرست جدول‌ها

<u>صفحه</u>	<u>عنوان</u>
۳۰-۲۹	جدول ۱-۲ تاریخچه اخلاق کسب و کار.....
۳۳	جدول ۲-۲ گروه‌های ذی نفع و نوع منافع آنان در سازمان.....
۴۶	جدول ۳-۲ سطوح تئوریکی جو اخلاقی.....
۴۷	جدول ۴-۲ جو تجربی رایج از جو اخلاقی.....
۷۸	جدول ۵-۲ مراحل رشد اخلاقی.....
۱۰۱	جدول ۱-۳ ساختار پرسشنامه تحقیق.....
۱۱۸	جدول ۱-۴ فراوانی و درصد پاسخ دهندگان بر حسب سطح تحصیلات.....
۱۱۹	جدول ۲-۴ فراوانی و درصد پاسخ دهندگان بر حسب نوع استخدام.....
۱۲۰	جدول ۳-۴ فراوانی و درصد پاسخ دهندگان بر حسب جنسیت.....
۱۲۱	جدول ۴-۴ فراوانی و درصد پاسخ دهندگان بر حسب نوع تحصیلات.....
۱۲۲	جدول ۵-۴ فراوانی و درصد پاسخ دهندگان بر حسب واحد فعالیت.....
۱۲۳	جدول ۶-۴ آمار توصیفی پاسخ دهندگان بر حسب سن.....
۱۲۵	جدول ۷-۴ آزمون کولموگروف-اسمیرنوف جهت سنجش نرمال بودن توزیع.....
۱۲۷	جدول ۸-۴ آمار توصیفی متغیرهای تحقیق.....
۱۲۸	جدول ۹-۴ نتایج آزمون ویل کاکسون جهت تعیین وضعیت میانه مؤلفه‌های جو اخلاقی در جامعه مورد تحقیق..
۱۳۰	جدول ۱۰-۴ نتایج آزمون ویل کاکسون جهت تعیین وضعیت میانه مؤلفه‌های تصمیم‌گیری اخلاقی در جامعه مورد تحقیق.....
۱۳۳	جدول ۱۱-۴ نتایج آزمون ضریب همبستگی دو متغیر «مؤلفه‌های جو اخلاقی» و «تصمیم‌گیری اخلاقی».....
۱۳۷	جدول ۱۲-۴ نتایج آزمون ضریب همبستگی دو متغیر «مؤلفه‌های جو اخلاقی» و «معیار سودمندگرایی».....
۱۳۹	جدول ۱۳-۴ نتایج آزمون ضریب همبستگی دو متغیر «مؤلفه‌های جو اخلاقی» و «معیار خودخواهی».....
۱۴۰	جدول ۱۴-۴ نتایج آزمون ضریب همبستگی دو متغیر «مؤلفه‌های جو اخلاقی» و «معیار دین‌داری».....
۱۴۱	جدول ۱۵-۴ نتایج آزمون ضریب همبستگی دو متغیر «مؤلفه‌های جو اخلاقی» و «معیار وظیفه‌گرایی».....
۱۴۲	جدول ۱۶-۴ نتایج آزمون ضریب همبستگی دو متغیر «مؤلفه‌های جو اخلاقی» و «معیار تفسیری».....
۱۴۴	جدول ۱۷-۴ نتایج آزمون ضریب همبستگی دو متغیر «مؤلفه‌های جو اخلاقی» و «معیار بی‌اعتنایی به اخلاق».....
۱۴۶	جدول ۱۸-۴ وضعیت مؤلفه‌های تحقیق با توجه به جنسیت.....
۱۴۸	جدول ۱۹-۴ وضعیت مؤلفه‌های تحقیق با توجه به نوع تحصیلات.....
۱۵۰	جدول ۲۰-۴ نتایج آزمون تفاوت جو ابزاری با توجه به نوع استخدام.....

جدول ۴-۲۱ نتایج آزمون تفاوت جو نوع دوستی با توجه به نوع استخدام.....	۱۵۰
جدول ۴-۲۲ نتایج آزمون تفاوت جو استقلال با توجه به نوع استخدام.....	۱۵۰
جدول ۴-۲۳ نتایج آزمون تفاوت جو قواعد و رویه‌ها با توجه به نوع استخدام.....	۱۵۱
جدول ۴-۲۴ نتایج آزمون تفاوت جو قوانین و کدها با توجه به نوع استخدام.....	۱۵۱
جدول ۴-۲۵ نتایج آزمون تفاوت جو اخلاقی با توجه به نوع استخدام.....	۱۵۱
جدول ۴-۲۶ نتایج آزمون تفاوت معیار سودمندگرایی با توجه به نوع استخدام.....	۱۵۲
جدول ۴-۲۷ نتایج آزمون تفاوت معیار خودخواهی با توجه به نوع استخدام.....	۱۵۲
جدول ۴-۲۸ نتایج آزمون تفاوت معیار دین‌داری با توجه به نوع استخدام.....	۱۵۲
جدول ۴-۲۹ نتایج آزمون تفاوت معیار وظیفه‌گرایی با توجه به نوع استخدام.....	۱۵۳
جدول ۴-۳۰ نتایج آزمون تفاوت معیار تفسیری با توجه به نوع استخدام.....	۱۵۳
جدول ۴-۳۱ نتایج آزمون تفاوت معیار بی‌اعتنایی به اخلاق با توجه به نوع استخدام.....	۱۵۳
جدول ۴-۳۲ نتایج آزمون تفاوت معیار تصمیم‌گیری اخلاقی با توجه به نوع استخدام.....	۱۵۴
جدول ۴-۳۳ نتایج آزمون تفاوت جو ابزاری با توجه به سطح تحصیلات.....	۱۵۵
جدول ۴-۳۴ نتایج آزمون تفاوت جو نوع دوستی با توجه به سطح تحصیلات.....	۱۵۵
جدول ۴-۳۵ نتایج آزمون تفاوت جو استقلال با توجه به سطح تحصیلات.....	۱۵۵
جدول ۴-۳۶ نتایج آزمون تفاوت جو قواعد و رویه‌ها با توجه به سطح تحصیلات.....	۱۵۶
جدول ۴-۳۷ نتایج آزمون تفاوت جو اخلاقی با توجه به سطح تحصیلات.....	۱۵۶
جدول ۴-۳۸ نتایج آزمون تفاوت معیار سودمندگرایی با توجه به سطح تحصیلات.....	۱۵۶
جدول ۴-۳۹ نتایج آزمون تفاوت معیار خودخواهی با توجه به سطح تحصیلات.....	۱۵۷
جدول ۴-۴۰ نتایج آزمون تفاوت معیار دین‌داری با توجه به سطح تحصیلات.....	۱۵۷
جدول ۴-۴۱ نتایج آزمون تفاوت معیار وظیفه‌گرایی با توجه به سطح تحصیلات.....	۱۵۷
جدول ۴-۴۲ نتایج آزمون تفاوت معیار تفسیری با توجه به سطح تحصیلات.....	۱۵۸
جدول ۴-۴۳ نتایج آزمون تفاوت معیار بی‌اعتنایی به اخلاق با توجه به سطح تحصیلات.....	۱۵۸
جدول ۴-۴۴ نتایج آزمون تفاوت معیار تصمیم‌گیری اخلاقی با توجه به سطح تحصیلات.....	۱۵۸
جدول ۴-۴۵ میانگین آمار توصیفی مولفه‌های تحقیق.....	۱۵۹
جدول ۴-۴۶ نتایج آزمون تفاوت جو ابزاری با توجه به واحد فعالیت.....	۱۶۰
جدول ۴-۴۷ نتایج آزمون تفاوت جو نوع دوستی با توجه به واحد فعالیت.....	۱۶۱
جدول ۴-۴۸ نتایج آزمون تفاوت جو استقلال با توجه به واحد فعالیت.....	۱۶۱
جدول ۴-۴۹ نتایج آزمون تفاوت جو قواعد و رویه‌ها با توجه به واحد فعالیت.....	۱۶۲
جدول ۴-۵۰ نتایج آزمون تفاوت جو قوانین و کدها با توجه به واحد فعالیت.....	۱۶۲

عنوان

صفحه

جدول ۴-۵۱ نتایج آزمون تفاوت جو اخلاقی با توجه به واحد فعالیت.....	۱۶۳
جدول ۴-۵۲ نتایج آزمون تفاوت معیار سودمندگرایی با توجه به واحد فعالیت.....	۱۶۳
جدول ۴-۵۳ نتایج آزمون تفاوت معیار خودخواهی با توجه به واحد فعالیت.....	۱۶۴
جدول ۴-۵۴ نتایج آزمون تفاوت معیار دین‌داری با توجه به واحد فعالیت.....	۱۶۴
جدول ۴-۵۵ نتایج آزمون تفاوت معیار وظیفه‌گرایی با توجه به واحد فعالیت.....	۱۶۵
جدول ۴-۵۶ نتایج آزمون تفاوت معیار تفسیری با توجه به واحد فعالیت.....	۱۶۵
جدول ۴-۵۷ نتایج آزمون تفاوت معیار بی‌اعتنایی به اخلاق با توجه به واحد فعالیت.....	۱۶۶
جدول ۴-۵۸ نتایج آزمون تفاوت معیار تصمیم‌گیری اخلاقی با توجه به واحد فعالیت.....	۱۶۶
جدول ۴-۵۹ میانگین آمار توصیفی مولفه‌های تحقیق.....	۱۶۷

فهرست نمودارها

<u>صفحه</u>	<u>عنوان</u>
۱۱۹	نمودار ۱-۴ سطح تحصیلات.....
۱۲۰	نمودار ۲-۴ نوع استخدام.....
۱۲۱	نمودار ۳-۴ جنسیت.....
۱۲۲	نمودار ۴-۴ نوع تحصیلات.....
۱۲۳	نمودار ۵-۴ واحد فعالیت.....

فهرست شکل‌ها

صفحه

عنوان

۶۸	شکل ۱-۲ فرآیند تصمیم‌گیری اخلاقی بر اساس مدل جونز (۱۹۹۱) اقتباس از پاتر و ونگیلز، ۲۰۰۳.....
۹۶	شکل ۱-۳ مدل فرآیند تحقیق (اقتباس از: جمشیدی، ۱۳۸۸)
۱۳۰	شکل ۱-۴ نتایج آزمون ویل کاکسون جهت تعیین وضعیت میانه مؤلفه‌های جو اخلاقی در جامعه مورد تحقیق... ..
۱۳۱	شکل ۲-۴ نتایج آزمون ویل کاکسون جهت تعیین وضعیت میانه مؤلفه‌های تصمیم‌گیری اخلاقی در جامعه مورد تحقیق.....

فصل اول

کلیات تحقیق

۱-۱ مقدمه

اخلاق در کسب و کار از سال‌های آغازین دهه ۱۹۹۰ جای‌گاه ویژه‌ای در ادبیات حوزه اخلاق پیدا کرده و جنبه‌های مختلف آن در حرفه‌های مختلف، از جمله حسابداری، مورد توجه صاحب‌نظران قرار گرفته است. امروزه، با افزایش قدرت رسانه‌ها، و نقش آن‌ها در نشر رسوایی‌های اخلاقی، اهمیت اصول اخلاقی و ضرورت پایبندی به آن دو چندان شده است. سازمان‌ها سعی می‌نمایند، حتی در ظاهر، به اصول اخلاقی وفادار بمانند و از مبانی آن عدول ننمایند. کارکنان سازمان‌ها، به عنوان رکن اصلی هر سازمان، نقش تعیین‌کننده‌ای در پایبندی به مبانی اخلاق دارند. افراد در سازمان‌ها، روزانه تحت تأثیر عوامل مختلف سازمانی و فردی تصمیم‌گیری می‌نمایند. از جمله عوامل سازمانی که بر تصمیمات کارکنان تأثیرگذار است جو اخلاقی حاکم بر سازمان می‌باشد. جو اخلاقی سازمان می‌تواند کارکنان را به اخذ تصمیمات اخلاقی رهنمون نموده و شناخت آنان را از اولویت‌های اخلاقی سازمان تقویت نماید.

در این تحقیق، محقق به بررسی رابطه میان جو اخلاقی سازمان با تصمیم‌گیری اخلاقی حسابداران در شرکت ملی پالایش و پخش فراورده‌های نفتی ایران و شرکت‌های تابعه پرداخته است. لذا در این فصل، تعیین یک چارچوب مستحکم و دقیق برای مشخص کردن راه و هدف تحقیق ضروری است. بنابراین، ابتدا به ذکر بیان مسأله پرداخته، اهمیت و ضرورت تحقیق را بیان نموده، و سپس اهداف و فرضیه‌های تحقیق را مشخص کرده‌ایم؛ و در نهایت با تعیین نوع و روش تحقیق، جامعه و نمونه آماری، ابزار گردآوری اطلاعات، روش تجزیه و تحلیل داده‌ها، و نیز قلمرو تحقیق نقشه و نمای کلی پژوهش را تکمیل نموده‌ایم.

۱-۲ بیان مسأله

از جمله عواملی که در موفقیت سازمان‌ها نقش راهبردی دارد "اخلاق" است. به طوری که محققان دریافته‌اند، اخلاق قوی با بهره‌وری و درآمد بیشتر همراه خواهد بود (رضاییان، ۱۳۸۰). به عبارتی هر سازمان یا جامعه‌ای بیشتر به اصول اخلاقی پایبند باشد، از قدرت اقتصادی بهتری برخوردار خواهد بود؛ در مقابل رعایت نکردن اصول اخلاقی موجب عدم بهره‌وری و ضایع شدن منابع خواهد شد (دیوید^۱، ۱۳۷۹). در سازمان اصول اخلاقی خوب از پیش شرط‌های مدیریت استراتژیک خوب است؛ اصول اخلاقی خوب یعنی شرکت خوب! (قراملکی، ۱۳۸۳).

وقوف به اهمیت اساسی اخلاق و نقش آن در موفقیت سازمانی، منشور اخلاقیات سازمانی و کدهای اخلاقی را به عنوان مبنایی قرار داده که بسیاری از سازمان‌ها تصمیمات استراتژیک و سیاست‌های مورد عمل خود را بر آن اساس تدوین نموده و شیوه رفتار روزانه کارکنان و مبنای تصمیم‌گیری‌ها در محل کار را مشخص کرده‌اند.

در حسابداری نیز، آیین رفتار حرفه‌ای به این منظور توسط نهادهای مختلف در سراسر دنیا تدوین شده است. آیین رفتار حرفه‌ای به عنوان ابزاری سودمند برای تشویق و ترویج رفتار اخلاقی محسوب می‌شود. ضوابط اخلاقی و رفتاری هر حرفه، مهم‌ترین خط مشی آن را تشکیل می‌دهد. این خط‌مشی‌ها مواردی چون ویژگی‌های اصلی حرفه، روابط اعضای حرفه با جامعه، روابط اعضای حرفه با یکدیگر و روابط هر عضو با جامعه حرفه‌ای را در بر می‌گیرد. این ضوابط در حرفه حسابداری، آیین رفتار حرفه‌ای خوانده می‌شود (مدرس و رفیعی، ۱۳۸۷).

۱. David

علاوه بر ضرورت وجود قوانین و مقررات مشخص (که حدود رفتار را مشخص می‌نماید) و نیز کدها و اصول اخلاقی (که سازمان‌ها افراد خود را به رعایت آن‌ها ملزم می‌کنند)، عوامل متعدد و مختلف دیگری نیز هستند که بر رفتار اخلاقی کارکنان تأثیرگذارند؛ از جمله عواملی که بر رفتار و تصمیم‌گیری اخلاقی افراد تأثیر گذار بوده و تحقیقات فراوانی در این خصوص صورت گرفته است جو اخلاقی سازمان می‌باشد.

جو اخلاقی در سازمان‌ها یک منبع اطلاعاتی مهم برای کارکنان است در خصوص این‌که چه اقداماتی در یک زمینه کاری "درست" یا اخلاقی هستند (شفر^۱، ۲۰۰۸). هم‌چنین جو اخلاقی، کارکنان را در این خصوص که از چه معیارهایی برای درک، سنجیدن و حل موضوعات اخلاقی استفاده کنند، کمک می‌نماید (کالن و دیگران^۲، ۱۹۸۹).

در تحقیق حاضر نیز محقق سعی می‌نماید با بررسی رابطه میان جو اخلاقی و تصمیم‌گیری اخلاقی حسابداران، گامی هرچند کوچک در راستای ارتقاء حرفه حسابداری بردارد.

۳-۱ ضرورت تحقیق

حرفه‌های حسابداری و حسابرسی و گزارش‌های آن‌ها سخت مورد اعتماد و اتکاء استفاده-کنندگان از خدمات حسابداران است. گزارش‌های مالی که از سیستم اطلاعاتی حسابداری به مدیران درون سازمان و مراجع بیرونی ارائه می‌شود مبنای تصمیم‌گیری است. با اتکا به این اطلاعات، منابع سازمان به اهداف برنامه‌ها تخصیص داده می‌شوند، استراتژی‌ها شکل می‌یابند و سرمایه‌ها جابجا می-

^۱. Shafer

^۲. Cullen et al.